

2. STRATEGISCHE THEMA'S

- Healthy Ageing
- Energie
- Talentontwikkeling
- Ondernemerschap
- Leven Lang Leren

2 Strategische thema's

De Hanzehogeschool Groningen heeft in 2010 Energie en Healthy Ageing benoemd als haar belangrijkste inhoudelijke thema's. Het gaat hier om onderwerpen die raken aan grote maatschappelijke kwesties:

- Hoe kunnen we op de langere termijn onze **energievoorziening** zeker stellen? De traditionele energiebronnen raken langzaam maar uitgeput. We moeten dus nieuwe duurzame oplossingen zien te vinden. De Hanzehogeschool Groningen wil op deze vraag een deel van de antwoorden zoeken én natuurlijk de energieprofessionals van de toekomst opleiden.
- **Healthy Ageing** is het tweede belangrijke maatschappelijke thema waar de hogeschool zich op toelegt. Hoe kunnen we langer gezond blijven en hoe kunnen we de samenleving zo organiseren dat iedereen de zorg krijgt die hij of zij nodig heeft? Een antwoord op deze vragen is van groot belang in onze vergrijzende samenleving, waarin steeds meer mensen zorg nodig hebben en steeds minder mensen beschikbaar zijn om zorg te verlenen.

Healthy Ageing en Energie zijn de twee speerpunten van het Akkoord van Groningen, het strategisch samenwerkingsverband van Hanzehogeschool Groningen, RUG, UMCG, gemeente Groningen en provincie Groningen. Het zijn thema's die voor de hele regio tot topprioriteit benoemd zijn. De hogeschool werkt op deze onderwerpen strategisch nauw samen met bedrijven, overheden en (kennis-)instellingen in Noord-Nederland.

Door aandacht voor **talent** werkt de hogeschool aan een ambitieuze studiecultuur die zowel onderwijs als onderzoek op een hoger plan brengt. Als kennispartner van het bedrijfsleven is de Hanzehogeschool Groningen verder sterk gericht op ondernemerschap en op het op peil brengen en houden van kennis bij bedrijfsleven en de werkenden in het noorden van Nederland. **Ondernemerschap** en **Leven Lang Leren** zijn daarom invalshoeken die bij alle activiteiten van de hogeschool een rol spelen.

HEALTHY AGEING

De Hanzehogeschool Groningen besloot in het voorjaar van 2010 tot het instellen van een hogeschoolbreed **programma Healthy Ageing** onder leiding van een programmadirecteur. De Hanzehogeschool Groningen is partner in het Healthy Ageing Netwerk Noord Nederland (HANNN) en levert de programmaleiders voor twee HANNN-thema's: Healthy Lifestyle en Food & Nutrition. Ook in de samenwerking van noordelijke hbo-instellingen is Healthy Ageing een belangrijk thema. De Hanzehogeschool Groningen coördineert de activiteiten op dit gebied voor de vier hogescholen.

Onderwijs en Healthy Ageing in 2010

Het thema Healthy Ageing speelt in ten minste twintig opleidingen een belangrijke rol. Het gaat hierbij niet uitsluitend om opleidingen in de sfeer van de gezondheidszorg maar ook om opleidingen op het gebied van welzijn, sport, ICT/sensortechnologie, life science & technology, bouwkunde en engineering. De hogeschool werkt aan het actualiseren van alle onderwijsprogramma's op het punt van Healthy Ageing.

Praktijkgericht onderzoek met focus op Healthy Lifestyle in 2010

Praktijkgericht onderzoek op het gebied van Healthy Ageing doet de Hanzehogeschool Groningen vanuit circa vijftien lectoraten. Er liepen eind 2010 vijftien promotietrajecten met Healthy Ageing als onderwerp en daarnaast nog eens ongeveer tien projecten met een onderzoekscomponent. Het onderzoek kent verschillende invalshoeken, onder meer zorg, welzijn, sport, voeding, eHealth, arbeid, wonen, kunsten, medische technologie en ondernemerschap.

De Hanzehogeschool Groningen kiest **Healthy Lifestyle** als speciaal aandachtspunt. Het denken over volksgezondheid verschuift van 'ziekte en zorg' naar 'gezondheid en gedrag'. Dit leidt tot grotere aandacht voor preventie en voor de omgeving of context waarin mensen leven. Binnen Healthy Lifestyle focust de Hanzehogeschool Groningen op de inhoudelijke aspecten Bewegen en Voeding en op de contextuele aspecten Arbeid en Wonen. Daarbij wordt steeds geprobeerd verband te leggen met eHealth, het benutten van de mogelijkheden van ICT en internet.

Kennisontwikkeling staat ten dienste van toepassing in de (beroeps)praktijk en vanuit deze visie wordt zoveel mogelijk vraaggericht gewerkt. In 2010 is besloten om in de komende jaren (2010-2015) ten minste twee kenniswerkplaatsen realiseren rond dit thema. Deze kenniswerkplaatsen zijn bedoeld als permanent innovatieplatform. Er wordt in co-makership met partnerorganisaties gewerkt aan het ontwikkelen en testen van producten en diensten op het gebied van leefstijl.

Een greep uit de resultaten in 2010 op het gebied van Healthy Ageing

Onderwijs:

- nieuwe multidisciplinaire minor Healthy Ageing, gestart in februari 2010;
- nieuw multidisciplinair Honours programme Healthy Ageing, ontwikkeld in 2010, start begin 2011;
- nieuwe masteropleiding Fysiotherapie / Oefentherapie bij Mensen met Chronische Ziekten, gestart in september 2010;
- start kenniswerkplaats Stimuleren van sport en beweging van het Instituut voor Sportstudies, waarin Leefstijl en Healthy Ageing belangrijke onderwerpen vormen.

Healthy Ageing in de praktijk

De samenleving vergrijsst. Er komen meer ouderen en zij hebben vaker een chronische aandoening – of meerdere aandoeningen tegelijk. Hoe kan een fysiotherapeut of oefentherapeut deze bijzondere én groeiende groep patiënten helpen prettig ouder te worden? Dat is de rode draad in de deeltijd-master Fysiotherapie/Oefentherapie voor Mensen met Chronische Ziekten. Healthy Ageing in de praktijk!

Traditioneel richt een fysiotherapeut zich op de knie, de enkel, de heup enzovoort. Chronisch zieken zijn met zo'n focus op het haperende onderdeel niet geholpen. Bovendien: hoe ouder iemand wordt, des te groter de kans dat hij of zij meerdere aandoeningen tegelijk heeft. Dat vraagt van een fysiotherapeut/oefentherapeut uitgebreide kennis van chronische aandoeningen en complexe problematiek. Daar richt deze nieuwe masteropleiding zich op, die overigens in samenwerking met de Hogeschool Leiden is opgezet. Inhoudelijk dragen onder meer de beide lectoren bij die zich binnen het lectoraat Transparante Zorgverlening van de Hanzehogeschool Groningen bezighouden met Healthy Ageing, bewegen en gezondheid. "Aan de ziekte zelf kunnen we niet zoveel doen", zegt programmamanager Hans van de Leur. "De vraag wordt dan: hoe ga je ermee om?" De deelnemers aan de master worden opgeleid op om mensen te helpen óndanks hun aandoening prettiger te leven.

Bewegen en een gezonde leefstijl zijn cruciaal om zo gezond en prettig mogelijk ouder te worden. Voor veel mensen is dat echter niet vanzelfsprekend, zeker niet als ze een chronische aandoening hebben die hen lichamelijk belemmert. De masteropleiding mikt erop patiënten te helpen hun leefstijl te veranderen op een manier die bij hen (en bij hun complexe problematiek) past. De fysiotherapeuten/oefentherapeuten proberen het hele leefgedrag van hun patiënt in beeld te krijgen om hem of haar zodoende beter op het goede spoor te kunnen zetten. Waar zitten de kansen om deze persoon aan het bewegen te krijgen en vooral te houden? Dat is de vraag die de studenten van deze innovatieve master leren beantwoorden.

Deelnemer Marieke van der Wolde is bijzonder enthousiast over de master. Zij is fysiotherapeut en krijgt veel patiënten met complexe problemen in haar praktijk. "Als mensen meerdere aandoeningen hebben, wordt het heel ingewikkeld om volgens de richtlijnen te werken. Laatst had ik bijvoorbeeld een mevrouw met artrose aan haar heup en bovendien hartfalen. Die wil je dus graag mobiliseren, maar dat wordt belemmerd door het hartfalen. COPD-patiënten zie ik ook regelmatig. Daar is op zich een heel duidelijke richtlijn voor, maar er is bijna geen COPD-patiënt die er niet iets naast heeft. Dan is de vraag: hoe behandel je om zulke moeilijke – voor mij juist interessante – patiënten? Ik haal heel veel uit de casuïstiek die we in de master bespreken. Natuurlijk is het nooit precies hetzelfde als wat je in de praktijk tegenkomt, maar je leert hoe je in een praktijkgeval wetenschappelijk gefundeerd kiest voor een bepaalde aanpak. Deze master is iets waarmee vanaf de allereerste dag de kwaliteit van mijn werk is verbeterd en het geeft me meer plezier in het werk."

Onderzoek:

- nieuw lectoraat Voeding, aanvraag voorbereid in 2010, start voorjaar 2011;
- nieuw lectoraat New Business Development met speciale opdracht op de gebieden Healthy Ageing en Energie, lector geworven eind 2010, start januari 2011;
- RAAK PRO-project 'Zorg voor het welzijn van ouderen. Programma voor skill mix, taakherschikking en de ondersteuning met ICT van belevingsgerichte zorg voor ouderen (in samenwerking met NHL Hogeschool);
- RAAK MKB-project 'Ouderen en Muziek. Leren musiceren op latere leeftijd' (in samenwerking met muziekscholen);
- project 'Delfgoud' (in het kader van het Nationaal Programma Ouderenzorg). Gaat om leefstijl bij mensen met lage sociaaleconomische status in relatie tot voeding, bewegen en depressie;
- RAAK Publiek-project 'Zorgarbeidsinnovatie' (samenwerking met onder meer het Zorg Innovatie Forum).

Kennisuitwisseling / bijdrage aan het maatschappelijk debat in de regio:

- bijdrage aan organisatie en invulling van de Healthy Ageing-week (een groot publieks-evenement);
- participatie in IONN-congres, onder meer met workshop Healthy Ageing.

Verder is in 2010 globaal geïnventariseerd welke alumni van de Hanzehogeschool Groningen in de jaren 2003-2009 een bedrijf zijn begonnen. Van deze ondernemers bleken zich minstens 25 te richten op de zorg en op gezonde leefstijl en gezondheid. Sommigen van hen houden zich bezig met vernieuwende dienstverlenende activiteiten in de zorg, zoals e-learning in de zorg, een beoordelingsite van zorgverzekeraars en het ondersteunen van huisartsen bij het efficiënter organiseren van hun praktijk. Anderen richten zich rechtstreeks op Healthy Ageing met activiteiten als personal training, healthy lifestyle coaching, nazorg voor kankerpatiënten, het leveren van speciale gezonde voedingsmiddelen en het begeleiden van jongeren met psychische problemen.

ENERGIE

Energy Valley is de noemer waaronder vele partijen werken aan innovatie en ontwikkeling op het gebied van energie. De Hanzehogeschool Groningen kiest binnen dit zeer brede thema een focus op de consument, onder het motto **People in Power**. Gelijktijdig met de liberalisering van de elektriciteitsmarkt ontwikkelt zich de technologie voor duurzame energieopwekking. Deze ontwikkeling vindt voornamelijk plaats op decentraal (gebruikers)niveau. Dit maakt de mens tot zowel consument als (elektriciteits)producent en dat geeft de consument meer greep op zijn eigen energievoorziening.

Onderwijs en Energie in 2010

Energie is een aspect in verschillende opleidingen in een aantal schools van de Hanzehogeschool Groningen. Zo'n honderdvijftig studenten namen in 2010 deel aan energiegerelateerde vakken. De hogeschool levert jaarlijks vijftig studenten af met een compleet energieprofiel. Dat zijn vooral studenten van de volgende opleidingen:

- Werktuigbouwkunde, specialisatie Power Generation & Distribution;
- Elektrotechniek, specialisatie Design & Engineering Building Services;
- Chemische Technologie, specialisatie Duurzame Energie;
- Technische Bedrijfskunde, minor Energy Transition Models;
- Technische Informatica, minor ICT & Energy.

In 2010 werkte de hogeschool aan de ontwikkeling van een Europese master Renewable Energy samen met het Europese onderzoeksnetwerk EUREC Agency, onderzoekslaboratorium RenQj, de universiteit van Oldenburg, NHL Hogeschool en het Energie Centrum Nederland. Ook is de eerste aanzet gedaan voor het opzetten van Energy Academy, een geheel aan onderzoek en opleidingen op energiegebied op mbo-, hbo- en academisch niveau.

Praktijkgericht onderzoek en Energie in 2010

Het Energie Kenniscentrum is het brandpunt van onderzoek naar duurzame energie. Tien promovendi zijn bezig met energiegerelateerde onderzoeken. Ook in andere kenniscentra (met name het Kenniscentrum NoorderRuimte en het Kenniscentrum Ondernemerschap) lopen onderzoeken waarbij energie een rol speelt.

Het onderzoek van het Energie Kenniscentrum is in 2010 extern geëvalueerd. Die evaluatie viel positief uit. Zie hoofdstuk 5 Kwaliteit, van dit jaarverslag, onder Kwaliteitszorg, in de paragraaf 'externe kwaliteitsbeoordeling onderzoek'.

Een greep uit de resultaten in 2010 op het gebied van Energie

- De Hanzehogeschool Groningen is toegetreten tot EUREC Agency, een Europees onderzoeksnetwerk rond duurzame energietechnologie.
- Er zijn twee nieuwe lectoraten ingesteld: Energie & Management (Energie Kenniscentrum) en New Business Development, een lectoraat met speciale opdracht op het gebied van Energie en Healthy Ageing (Kenniscentrum Ondernemerschap).
- Een nieuw lectoraat Energie en Recht (Energie Kenniscentrum in samenwerking met Instituut voor Rechtenstudies) werd voorbereid.

Verder zijn er in 2010 twee grote onderzoeksprojecten met succes afgerond.

'STeek Energie in Renovatie' (STER).

Een samenwerkingsproject van de Hanzehogeschool Groningen met Bouwend Nederland, Uneto-VINI, TNO en Syntens, gericht op energievraagstukken bij renovaties. Het project kon worden

uitgevoerd met overheidssubsidie (SIA RAAK MKB). Voor het landhuis Fogelsangh State in Veenklooster ontwikkelden docenten en studenten drie renovatiemodellen: een goedkope variant, een energiebesparende variant en een innovatieve energieneutrale variant. Dit maakt een afweging mogelijk in het spanningsveld van behoud van het monument en energiebesparing. Deze modellen zijn door de eigenaar ingebracht bij de Kastelenstichting en vormen input voor het beoordelen van vergelijkbare restauratieprojecten. In een voorloper van het STER-project maakten studenten een duurzaamheidsplan met verschillende opties voor de haven en visafslag van Lauwersoog. Dit maakt deel uit van een voorstel voor de verdere ontwikkeling van Lauwersoog dat nu bij de provincie ligt.

‘Woningcorporaties en EnergieBesparing’ (WEB).

Dit project betrof een samenwerking van de Hanzehogeschool Groningen en een aantal woningcorporaties in Noord Nederland en draaide om energiebesparende maatregelen. Niet alleen bouwkundige maar ook financiële en communicatieve aspecten spelen hierbij een rol. Het project kon worden uitgevoerd met een SIA RAAK Publiek-subsidie. Woningbouwcorporatie Elkien in Friesland maakt inmiddels dankbaar gebruik van de ervaring die in het project is opgedaan met het monitoren van het energieverbruik in woningen in Leeuwarden, voor en na renovatie. De corporatie kan haar huurders nu gefundeerd informeren over de effecten van renovatie. Datzelfde geldt voor de energiebesparing met behulp van warmtepompen. Op basis van onderzoek in het WEB-project kunnen ze de bewoners een concreet onderbouwd voorstel doen om een warmtepomp te installeren.

Ten aanzien van de communicatie met huurders maakt Elkien gebruik van de ervaring dat persoonlijk contact (bezoek aan huis) veel effectiever is dan meer massale communicatiemethoden als informatie op een site, mail, brieven of voorlichtingsbijeenkomsten. Het communicatiebeleid van Elkien is daar nu meer op afgestemd. Woningcorporatie Lefier geeft aan dat WEB de discussie over duurzaamheid en energiebesparende maatregelen binnen de organisatie flink heeft aangezwengeld. Er wordt nu behalve naar alleen energiebesparende maatregelen ook gekeken naar goede voorlichting aan huurders. Het belang daarvan wordt, net als bij Elkien door het onderzoek beter onderkend: hoe ‘zet je het in de markt’, wat is de rol van de huurder, hoe krijg je die mee? Dat kwam duidelijk naar voren bij het duurzame en energiebewustie renovatieproject van 387 woningen in Lewenborg, Groningen. Vóór WEB was er binnen Lefier vooral sprake van incidentele initiatieven, nu is er een duurzaamheidswerkgroep die de directie adviseert. Denken over duurzaamheid en energiebesparing bij deze woningcorporatie is naar een hoger plan getild. Diverse andere corporaties hebben na afloop onderzoeksresultaten opgevraagd. WEB heeft dus een olievlekwerking gehad.

Energiebewust restaureren

Een vochtige, tochtige kerk. Een voormalige fabriek met torenhoge ruimtes. Een eeuwenoud woonhuis met marmeren vloeren. Prachtig – maar niet warm te krijgen! Vaak zijn historische panden echte energieslurpers. Hoe doe je daar iets aan zonder de monumentale waarde aan te tasten? Dat is een breinbreker voor projectontwikkelaars, architecten, aannemers en installateurs. Studenten en docenten van de Hanzehogeschool Groningen werken samen met het bedrijfsleven aan slimme oplossingen.

Het vliegwiel van kennis over energiezuinige monumentenzorg wordt aangeslingerd in het RAAK-project Energieke Restauratie. Studenten en docenten werken daarin samen met tientallen mkb-bedrijven aan het vergroten en uitwisselen van kennis over dit onderwerp. Het project is een gezamenlijk initiatief van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, een in restauratie gespecialiseerd architectenbureau, mkb-innovatienetwerk Syntens, het lectoraat Monumenten in de praktijk van de Hogeschool Utrecht en het kenniscentrum Gebiedsontwikkeling NoorderRuimte van de Hanzehogeschool Groningen. Concrete vragen en voorbeelden worden in een samenspel van docenten, studenten en bedrijven uitgewerkt en onderzocht. De kennis komt onder meer beschikbaar via kenniscafé's en werkconferenties.

Monumenten zijn per definitie uniek. Radiatoren ophangen, vloeren openbreken, deuren en kozijnen vernieuwen, muren isoleren – het zijn allemaal ingrepen die de cultuurhistorische en architectonische waarde van het monument aantasten. Vaak verboden, altijd jammer. Maar hoe zorg je dan dat je monument ook in 2011 een comfortabel, energiezuinig pand is voor de bestemming die jij het wilt geven? Ziehier het probleem waar eigenaren, bij de restauratie betrokken bedrijven én de overheid als hoeder van ons cultuur-historisch erfgoed vaak tegenaan lopen.

In het project Energieke Restauratie zetten de onderzoekers allereerst op een rijtje welke bruikbare kennis er al is: geslaagde voorbeelden van energiezuinig restaureren, interessante oplossingen. Verder maken ze een overzicht van karakteristieken van monumenten dat helpt om in een specifiek geval te bepalen wat je wél en juist niet moet doen. Ook kijken de onderzoekers naar de financiële kant. Kan een energiezuinig plan de aanpak van een monument interessanter maken voor een projectontwikkelaar? En er wordt een aantal innovatieve restauratieconcepten voor monumenten ontwikkeld, zoals het doos-in-doos-concept. Stel het je voor: in de immense fabriekshal komt een glazen binnenruimte die energiezuinig kan worden verwarmd en waar je kantoren, een museum of een restaurant kunt onderbrengen. Zo'n plan hebben studenten van de Hanzehogeschool al ontwikkeld voor een fabriek in Winschoten. Mooi en haalbaar .

Projectleider Bate Boschma: "Praktijkvragen van bedrijven staan in ons project voorop. Energiezuinig restaureren is een balans zoeken tussen strijdige doelstellingen – en ondertussen werk je aan innovaties. Dat is weerbarstig, het gaat met kleine stapjes."

TALENTONTWIKKELING

De Hanzehogeschool Groningen neemt sinds 2009 als eerste Nederlandse hogeschool deel aan het landelijke, op talent gerichte **Siriusprogramma**. Doelstelling van dit programma is dat in 2012 5 tot 10 procent van de studenten deelneemt aan selectieve programma's voor excellente studenten. De Hanzehogeschool Groningen kiest voor deze focus op talent omdat die tegelijkertijd een ambitieuzere studiecultuur in den brede bevordert, waarvan uiteindelijk iedere student profiteert.

Het Hanze Honours College

Uitwisseling en wederzijdse inspiratie zijn een belangrijke factor in het ontstaan van een cultuur van uitblinken. Alle excellentieprogramma's van de Hanzehogeschool Groningen zijn daarom samengebracht onder de noemer Hanze Honours College. Het Hanze Honours College is bij de opening van het hogeschooljaar in september 2010 feestelijk gelanceerd. Voorlopig is het Hanze Honours College een virtuele ontmoetingsplaats. Studenten ontwikkelen een hogeschoolbrede online community zodat er een platform ontstaat voor studenten en docenten uit de verschillende honoursprogramma's. Ook het werkveld is welkom.

Resultaten op het gebied van talent in 2010

- De schools ontwikkelden veertig op talent afgestemde onderwijsprogramma's vanuit verschillende invalshoeken: talentscouting en onderwijsaanbod voor de poort, honoursprogramma's, selectieve minoren, selectieve specialisaties en individuele trajecten. Deze programma's worden met ingang van september 2010 aangeboden aan geselecteerde studenten. Nog eens vijf selectieve programma's zijn in voorbereiding.
- Er is begonnen met het ontwikkelen van een interdisciplinaire lijn als onderdeel van de honoursprogramma's. Elke school die een honoursprogramma aanbiedt, ontwikkelt als afgeleide daarvan een thema voor de honoursstudenten van andere schools.
- Er is een hogeschoolbrede, interdisciplinaire collegereeks over actuele thema's opgezet die voorjaar 2011 begint.
- De kenniskring van het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving ging in januari 2010 van start. De vier onderzoekslijnen zijn:
 - Onderwijs en ontmoetingen. Over docentenstrategieën, honoursdidactiek en leeromgevingen die uitmuntende prestaties teweeg willen brengen.
 - Gedrag en behoeften van studenten. Hoe speelt excellentieonderwijs optimaal in op gedrag en behoeften van studenten?
 - Excellentie in relatie tot beroep en samenleving.
 - Excellentie in internationaal perspectief.De kenniskring publiceerde in totaal negentien artikelen en zes artikelen zijn ingediend. Er zijn dertien wetenschappelijke en zeventien algemene lezingen verzorgd.

Excellentie in de etalage

Het tonen van het scala aan talent en excellentie bij studenten, docenten, medewerkers en alumni is tegelijkertijd resultaat van en stimulans voor een cultuur van excellentie. Daarom worden jaarlijks diverse prijzen toegekend en geeft de hogeschool zo veel mogelijk publiciteit aan het werk van excellente studenten en docenten. Dit gebeurt zowel hogeschoolbreed als bij de schools.

De Hanzehogeschool Groningen reikt jaarlijks de Innoveer uit aan haar meest innovatieve docent. De Innoveer 2010 ging naar Wim van der Mark, docent van het Instituut voor

Sportstudies. De jury vindt hem een innovatieprofessional vanwege de wijze waarop hij studenten stimuleert en motiveert en tegelijkertijd zelf in het werkveld participeert.

De Innovatieprijs en de Hannie Schaftprijs zijn tweejaarlijkse prijzen voor studenten die om en om worden uitgereikt. In 2010 is de Hannie Schaftprijs uitgereikt, bedoeld voor studenten die een eindwerkstuk hebben gemaakt waaruit maatschappelijk engagement spreekt. De prijs ging naar Margje Rupert, student HBO-Rechten. In haar eindscriptie 'Eer men het weet', over het stoppen en voorkomen van eergerelateerd geweld, laat zij op getalenteerde wijze zien hoe professionals om moeten gaan met een actueel thema in de sociaal-juridische praktijk.

De Hanzehogeschool Groningen presenteert prijswinnende studenten en medewerkers op de Walk of Fame, onderdeel van het voetgangersgebied in de ZernikeCampus. In 2010 hebben de volgende prijswinnaars een plek op de Walk of Fame gekregen:

- De Innoveer 2010: Wim van der Mark, docent Instituut voor Sportstudies;
- Hannie Schaftprijs 2010: Margje Rupert, student Instituut voor Rechtenstudies;
- GasTerra Transitie Jaarprijs 2010: Jorrit Bijkerk en Emely Dollison (studenten Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek) en Willem Knol en Coos Walinga (studenten Instituut voor Engineering);
- NEVI Purchase Promise Award 2010: Gerie Schonewille en Rainier Wiering, studenten Instituut voor Facility Management;
- Han Nakkenprijs 2010: Aly Waninge, docent Academie voor Gezondheidsstudies;
- Bachelor Award 2010: Sten ter Horst en Claire Willekens, studenten Instituut voor Bedrijfskunde;
- Shure Montreux Jazz Voice Competition 2010: Sanem Kalfa, student Prins Claus Conservatorium.

In Bijlage II achter in dit jaarverslag vindt u een overzicht van prijzen en studiebeurzen die in 2010 zijn toegekend.

ONDERNEMERSCHAP

Ondernemerschap brengt nieuwe kennis tot economische en maatschappelijke waarde (valorisatie). De Hanzehogeschool Groningen beschouwt het als een belangrijke taak om zowel de ondernemende houding van studenten als de route naar zelfstandig ondernemerschap te ontwikkelen en te ondersteunen. De hogeschool werkt samen met overheden en bedrijfsleven in de regio en is coördinator van dit thema binnen het samenwerkingsverband van de vier noordelijke hogescholen.

Resultaten Ondernemerschap in 2010

- De lector Kennisintensief Ondernemerschap werd geïnstalleerd. Uit onderzoek van dit lectoraat blijkt dat globaal 10 procent van de alumni van de Hanzehogeschool Groningen zich drie jaar na afstuderen als ondernemer heeft geregistreerd op het professionele netwerk LinkedIn. Deels zijn dit zzp-ers, deels ondernemers met één of meerdere personeelsleden.
- De gezamenlijke incubator van de RUG en Hanzehogeschool Groningen, CUBE050, ondersteunde in 2010 verschillende startende ondernemingen via beurzen, workshops en colleges. Dit gebeurde in samenwerking met onder meer NOM/FlinC, de Ondernemers-academie van het Noorderpoort, Think Too Organisatieadviseurs, Business Match Groningen en anderen.
- Twee grote projecten op het gebied van ondernemerschap werden in 2010 afgesloten. Het ging om de RAAK-projecten Innovatie Toeristische Sector (ITS) en The World is Flat.
 - *Innovatie Toeristische Sector*
Dit project richtte zich op drie thema's die belangrijk zijn voor noordelijke toeristische ondernemers: vergrijzing, duurzaamheid en internationalisering. Onderzoekers en studenten voerden in de loop van het project verschillende onderzoeken uit op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen in de toeristische sector. De uitkomsten van die onderzoeken leidden tot vernieuwingen bij toeristische ondernemingen. Daarbij ging het om sterk uiteenlopende onderwerpen: van recycling van afvalwater tot haalbaarheidsplannen en van warmtekrachtkoppeling tot duurzaam personeelsbeleid. Ook is de Innovatieagenda voor toerisme in Noord-Nederland gepubliceerd met een nieuwe visie op toerisme in deze regio. De resultaten zijn beschikbaar op de website w.toerismenoordnederland.nl.
 - *The World is Flat*
Een groeiend aantal bedrijven doet zaken in het buitenland. Maar internationaal ondernemen is een ware kunst. Het opbouwen en onderhouden van internationale businessrelaties vraagt om zogeheten 'internationale competenties': kennis van landen, culturen en markten en specifieke vaardigheden om daarin handig te opereren. Het doel van het onderzoeksproject The World is Flat was om samen met het bedrijfsleven en kennisinstellingen nieuwe wegen te zoeken om hiermee om te gaan. Onderzoeksresultaten zijn direct vertaald naar praktische ondersteuning aan ondernemers die internationaal zakendoen, of daartoe plannen hadden. Dat gebeurde individuele maatwerktrainingen maar ook door middel van workshops en andere interactieve trainingen als onderdeel van de activiteiten van bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel en VNO-NCW Noord. Daarnaast leidde dit project tot een betere afstemming van het curriculum van internationale programma's van de Hanzehogeschool Groningen op de behoeftes van ondernemingen die internationaal willen opereren.

Ondernemer in de dop

Stel, je zoekt een betrouwbare garage. Wat doe je dan? Je vraagt rond, onder collega's, burens, vrienden en familie. Of je steekt je voelsprietten uit op internet natuurlijk! Martine Blok, eindejaarsstudente aan de Hanzehogeschool Groningen en oprichter van het bedrijf Social Media Hulp, helpt MKB-bedrijven mond-tot-mond-reclame te organiseren via de nieuwe media.

LinkedIn, Facebook, Twitter en andere *social media* kennen voor Martine geen geheimen. Ze ziet de mogelijkheden ervan, al krijgt ze daar in haar colleges marketing nog niks over te horen. Ze is nu eenmaal van de generatie die opgroeit met de nieuwe media. "Online werken aan je reputatie is simpelweg een marketingtool. Je merkt dat het voor MKB-bedrijven ingewikkeld is om dat voor elkaar te krijgen. Ik vind het heel mooi om de aanwezigheid op internet te organiseren voor een bedrijf."

De studente Small Business en Retail Management van het Instituut voor Marketing Management is een ondernemer in hart en nieren. Ze studeert af op het businessplan voor haar eigen bedrijf, maar ze heeft nu al meer klandizie dan ze in haar eentje aankan. In Cube050, de 'incubator' van de Hanzehogeschool Groningen en de RUG, werkt ze daarom met een paar studiegenoten aan een ambitieuzere opzet: een groter bedrijf met meer medewerkers.

"*Social media* zijn voor alle bedrijven van belang, of het nu een restaurant is, een installateur of een microbiologisch bedrijf. Je werkt via internet aan de 'gunfactor'. Mensen horen van je en over je, en als ze op een goed moment iets nodig hebben, denken ze aan jou." Martine's aanbod bestaat uit vier stappen: eerst een goede analyse van het bedrijf, de doelgroepen en de strategie: wat kunnen de *social media* voor je betekenen? Dan maakt ze de nodige profielen voor het bedrijf aan. Vervolgens is het zaak om de boel aan de draai brengen: relaties linken, vrienden maken, meepraten in fora enzovoorts. De laatste fase is het zorgen voor continuïteit. De klant kan per fase beslissen: Martine inhuren of zelf doen.

Martine Blok is al vanaf haar eerste jaar op de hogeschool bezig met ondernemerschap. Ze was bijvoorbeeld initiatiefnemer van BusinessMatch Groningen, een stichting door en voor studenten die onder meer een student-ondernemerswedstrijd organiseert waarin ondernemers en professionals de jury vormen. Ze vindt dat de Hanzehogeschool Groningen nog meer aan ondernemerschap zou kunnen doen.

Groninger model

In 2010 is het zogeheten Groninger model voor Onderwijs en Ondersteuning Ondernemerschap uitgewerkt. Doel is zo veel mogelijk studenten van de hogeschool en de universiteit zo vroeg mogelijk tijdens de studie of opleiding aan het denken te zetten over zelfstandig ondernemerschap. Studenten werken aan een persoonlijk ondernemersprofiel en stellen een ontwikkelingsplan op. Op grond daarvan maken zij een keuze uit het relevante onderwijsaanbod. In het eerste en tweede jaar zijn dat korte studieonderdelen over specifieke aspecten van ondernemen zoals creativiteit, innovatie, duurzaamheid en verdienmodellen. In het derde of vierde jaar van een opleiding wordt aan studenten de mogelijkheid geboden tot het volgen van een minor of specialisatie ondernemerschap. Tijdens de afstudeerfase kunnen de studenten daadwerkelijk starten met een eigen bedrijf in een pre-incubator onder begeleiding van docenten. Na de studie of opleiding is er voor talentvolle en innovatieve ondernemers de mogelijkheid om hun startende bedrijf tegen gunstige voorwaarden in een incubator, bijvoorbeeld in CUBEo50, onder te brengen.

LEVEN LANG LEREN

Leven Lang Leren (LLL) draait erom te zorgen dat werkenden (en dus hun werkgevers) continu beschikken over de competenties die zij nodig hebben om goed te kunnen functioneren. Dat gebeurt zowel via initiële opleidingen als via bij- en nascholingsmodules die naadloos aansluiten op de (toekomstige) behoeften van het werkveld. Ook het honoreren van eerder verworven competenties van werkenden met een ervaringscertificaat (EVC) is een schakel in het aanbod. De basis voor Leven Lang Leren is flexibilisering van het onderwijs, zodat volwassen cursisten losse modules kunnen volgen. De rijksoverheid stimuleert dit met grote projectsubsidies. De Hanzehogeschool Groningen ontving begin 2010 zo'n subsidie van 1,5 miljoen euro en ging volop aan de slag. De samenhang van alle LLL-activiteiten wordt gewaarborgd in de vorm van een hogeschoolbreed **programma** waarvoor in 2010 een programmadirecteur LLL is benoemd.

Transitie van HanzeConnect naar *schools*

De bestaande deeltijd- en maatwerkproducten van de Hanzehogeschool Groningen waren totnogtoe ondergebracht bij HanzeConnect, het organisatieonderdeel dat zich richt op advies, onderzoek en opleiding voor de zakelijke markt. De kernbezetting van HanzeConnect bestond in 2010 uit 62 medewerkers. Er werd samengewerkt met ruim driehonderd docenten, trainers en adviseurs.

In april 2010 koos de Hanzehogeschool Groningen voor het onderbrengen van Leven Lang Leren-activiteiten in haar *schools*. LLL-activiteiten worden op die manier nauwer verbonden met de initiële opleidingen van de hogeschool. In het najaar van 2010 is een *business case* opgesteld waarin alle aspecten van deze transitie van de activiteiten van HanzeConnect naar de *schools* zijn beschreven. Tegelijkertijd wordt er door de programmadirecteur LLL gewerkt aan het versterken van LLL in de *schools*. De *schools* zoeken ten aanzien van LLL steeds meer afstemming. Voorbeeld is het 'zorgoverleg' van HanzeConnect en de academies voor Verpleegkunde, Gezondheidsstudies en Sociale Studies.

Partnerschap en co-maakerschap

Partnerschap en co-maakerschap zijn belangrijke termen bij LLL. Zij onderstrepen dat het gaat om het versterken van het functioneren van de partners. Het aanbod van de Hanzehogeschool Groningen komt tot stand met inbreng van beide kanten: co-maakerschap.

De Hanzehogeschool Groningen heeft acht medewerkers speciaal getraind om boven water te krijgen wat bedrijven en instellingen wensen en nodig hebben aan flexibel opleidingsaanbod. Zij bezochten bedrijven en instellingen in de sectoren Zorg & Welzijn, Onderwijs, Techniek en bedrijven in het Eemsdeltagebied. Steeds meer organisaties melden zich bovendien zelf met een verzoek om mee te denken over scholingsvraagstukken. Er blijkt een grote behoefte aan losse modules en korte cursussen te bestaan.

De lector Flexicurity doet praktijkgericht onderzoek naar co-maakerschap bij Leven Lang Leren. Het lectoraat en de kenniskring ontwikkelen hiermee praktisch toepasbare kennis die het handelen van (bedrijfs)consulenten, *schools* en bedrijven versterkt. De onderzoeksresultaten worden ook vertaald in een scholingsaanbod voor personeel van de Hanzehogeschool Groningen.

Concrete resultaten op het gebied van LLL in 2010

- Het Instituut voor Life Sciences & Technology verzorgde een maatwerk-assessment (competentiescan) voor zeventien medewerkers van een laboratorium. In co-maakership met de opdrachtgever worden vervolgtrajecten opgezet.
- De opleiding Management in de Zorg ontwikkelde in co-maakership met een instelling voor verstandelijk gehandicapten een bachelor op maat voor vijftig tot zeventig teamleiders.

- Het Instituut voor Informatie- en Communicatietechnologie startte in co-makership met een ICT-bedrijf een opleidingstraject van twintig dagdelen over moderne programmeertaal. Deze opleiding wordt uitgevoerd door docenten van de Hanzehogeschool Groningen en inhoudelijk gevuld met cases uit het bedrijf.
- De opleiding Post-hbo G-GGZ-verpleegkundige (SPV) van HanzeConnect werd officieel erkend door de V&VN beroepsvereniging, de Nederlandse Vereniging van Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundigen (NVSPV).
- Het trainingsaanbod van HanzeConnect werd vernieuwd in samenwerking met externe partners. Een voorbeeld: verschillende nieuwe trainingen op het gebied van online marketing in samenwerking met online marketingbureau Storm MC.
- In samenwerking met een ziekenhuis werd een EVC-promotiecampagne gevoerd waarin de medewerkers worden opgeroepen hun competenties te laten certificeren.

Muziek brengt de persoon weer tevoorschijn

In Engeland gebeurt het al: klassiek geschoolde musici spelen voor demente ouderen. Dan breekt soms opeens de zon weer door. Mensen reageren, willen meedoen, gaan dirigeren. Of ze genieten stil maar merkbaar van de muziek – en ook dat is bijzonder en waardevol. Muziek spreekt mensen zó direct aan, dat ze in staat is om bij dementerenden de persoon weer naar buiten te brengen. Verzorgenden staan er soms versteld van.

Het lectoraat Lifelong Learning in Music and the Arts doet onderzoek naar dit prachtige Engelse voorbeeld. Het doel is uiteindelijk om dit ook in Nederland te gaan doen, maar eerst moet er heel veel worden uitgezocht. Alleen zo kunnen we immers voldoende leren over de voorwaarden waaronder dit succesvol in de praktijk gebracht kan worden. Over welke competenties moeten de betrokken musici en verzorgenden beschikken? Voor welke dementerenden is dit wel en niet geschikt? Hoe organiseer je het? Waar zitten de budgetten en hoe boor je die aan?

Tegelijkertijd lopen er in Noord-Nederland al wel twee bescheiden projecten in de praktijk: muziekworkshops voor ouderen en muzieklessen voor ouderen.

De workshops draaien om het samen muziek maken, samen iets tot stand brengen en uitvoeren. Dat gebeurt wel veel met kinderen en jongeren, maar weinig met ouderen. Alle reden om eens uit te proberen hoe dat met die nieuwe doelgroep uitwerkt en wat het oplevert. Het project wordt uitgevoerd in verschillende verzorgingshuizen, centra voor dagopvang en buurthuizen.

Het vermoeden bestond bovendien dat de groeiende groep gezonde gepensioneerde ouderen ook vaker gaat musiceren. Tóch nog dat instrument (beter) leren bespelen. Eindelijk die pianosonates onder de knie krijgen. Toen de onderzoekers hun netwerk in de regio benaderden, bleken heel veel muziekscholen en –docenten inderdaad deze doelgroep in hun leerlingenbestand te hebben. Ook hier geldt weer: er is veel bekend over het lesgeven aan kinderen, maar bijna niets over lesgeven aan ouderen. Welk repertoire is geschikt? Lesboeken voor beginners bevatten meestal vooral kinderliedjes – en lieve plaatjes van eendjes of kabouters. Hoe ga je om met de beperkingen die een hogere leeftijd met zich meebrengt, slechtere oog-hand-coördinatie bijvoorbeeld? En aan de andere kant: hoe maak je goed gebruik van de bijzondere motivatie en ervaring van deze leerlingencategorie? Dat wordt nu in de praktijk onderzocht om met de verworven kennis daarna muziekdocenten hierbij te kunnen ondersteunen.

Hogeschooldocent Evert Bisschop Boele: “Een musicus staat in dienst van wat de muziek voor mensen kan doen. De vergrijzing is een ontwikkeling met grote gevolgen voor de samenleving en musici hebben daarin iets te bieden. Ze kunnen een maatschappelijke rol vervullen in het kader van Healthy Ageing. Dat heeft meerwaarde voor de samenleving en meerwaarde voor de musici zelf.”

